

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ІСТОРІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять для здобувачів вищої освіти
спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
правоохоронної діяльності та
загальноправових дисциплін
Протокол № 1
від 20 січня 2023 р.

Чернігів 2023

Історія правоохоронних органів України. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 Правоохоронна діяльність першого (бакалаврського) рівня вищої освіти /Укл.; Козинець О.Г., Марущак Н.В. – Чернігів: ННІ права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 50 с.

Укладачі:

КОЗИНЕЦЬ ОЛЕНА ГАВРИЛІВНА, кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових
дисциплін

МАРУЩАК НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності та
загальноправових дисциплін

Відповідальний за випуск: ВЕРЕМІЄНКО СВІТЛАНА ВІКТОРІВНА,
старший викладач кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових дисциплін

Рецензент: СЕЛЕЦЬКИЙ ОЛЕКСІЙ ВІКТОРОВИЧ, к.ю.н., доцент,
декан юридичного факультету

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ»	6
1.1. Структура навчальної дисципліни	6
1.2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	9
1.3. Методи контролю з навчальної дисципліни	18
1.4. Література основна до всього курсу	19
1.5. Орієнтовний перелік питань на екзамен	24
ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	27
ВИДИ РОБІТ, БАЛИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	43
ПОЛІТИКИ КУРСУ	49
ПРАВИЛА НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ ДОПОВІДІ	50

ВСТУП

Історія правоохоронних органів України вивчає генезис та еволюцію правоохоронних органів, які існували в Україні у різні історичні епохи – від найдавніших часів до сьогодення.

Вивчення «Історії правоохоронних органів України» сприяє формуванню патріотизму та піднесенню національної культури. Як історична наука ІПОУ є часткою загальної історії нашого народу, тісно пов'язаної з історією розвитку суспільства, економіки, політики, військового мистецтва, культури та інших галузей людської діяльності, водночас зберігаючи відносну самостійність і маючи особливо виражений об'єкт дослідження. Як наука юридична, одна з важливих дисциплін, що охоплює та досліджує розвиток усіх аспектів еволюції правоохоронних органів на території України, їх діяльності як невід'ємного елемента в структурі державного механізму.

Однією з найбільш ефективних форм навчання, системного засвоєння здобувачами вищої освіти знань є семінарські заняття, потреба в яких особливо велика у викладанні такого навчального курсу як «Історія правоохоронних органів України».

Головна мета проведення семінарських занять – поглиблення та закріплення найбільш складних і важливих тем лекційного курсу. На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти набувають навичок самостійного опрацювання джерел права, аналізу законодавчого матеріалу, правильного формулювання і висловлювання своїх думок під час обговорення теми.

Семінарські заняття мають на меті перевірити засвоєння навчального матеріалу студентами, а також долучити студентів до процесу набуття знань та навичок у сфері професійної підготовки.

Підготовка до семінарського заняття відображається здобувачами вищої освіти у конспекті, де фіксується результат роботи з рекомендованою літературою по темі семінарського заняття. Такі матеріали можуть використовуватися для відповіді на заняттях, а також при відпрацюванні пропущених занять.

У обов'язковому порядку здобувачі вищої освіти при підготовці до семінарів використовують рекомендовану методичними посібниками і настановами викладачів літературу: підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті у періодичних виданнях, нормативно-правові акти, в тому числі ті, що розташовані на сторінці предмету в системі дистанційного навчання MOODLE.

Готуючись до відповіді на семінарському занятті, здобувачі вищої освіти повинні не лише показати свої знання фактичного матеріалу, а й

продемонструвати уміння аналізувати, логічно мислити, висловлювати власнуаргументовану думку з конкретних питань.

У плані семінарських занять, окрім переліку певної кількості питань, запропоновані основні терміни з теми, а також контрольні питання, на які здобувачіввищої освіти, готуючись до семінарського заняття, повинні знати відповіді. До кожної теми семінарського заняття запропоновані теми рефератів, при написанні яких, здобувачі вищої освіти можуть поглибити свої знання, опрацювати додаткову літературу і, тим самим, розширити свій світогляд.

На семінарських заняттях із деяких тем передбачено вирішення казусів та тестових завдань, які знаходяться безпосередньо у викладача.

До кожної теми семінарського заняття запропонований перелік літератури.

7. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання			
		Всього	У тому числі		
			Лек.	Семін.	Сам.роб.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Правоохоронні органи в системі державних органів України від до слов'янського часу (середина I тисячоліття до н.е.) і до к. XVIII ст.)					
1	Предмет, метод дослідження, періодизація та значення історії правоохоронних органів України	10	1	-	9
2	Формування органів правопорядку у східних слов'ян. Утворення Київської Русі (IX - поч. XII ст.)	10	1	2	7
3	Правоохоронні органи в період феодальної роздробленості Русі (XII-XIV ст.)	10	-	2	8
Разом за кредитом 1		30	2	4	24
4	Правоохоронні органи та право на українських землях у складі Литви та Польщі (к. XIV – XVI ст.)	16	2	2	12
5	Органи, що здійснювали правоохоронні функції на українських землях під владою Речі Посполитої II пол. XVI - I пол. XVII ст.	14	2	2	10
Разом за кредитом 2		30	4	4	22
6	Правоохоронні органи в Україні Гетьманщині від сер. XVII до початку XVIII ст.	15	1	2	12
7	Правоохоронні органи в Україні (XVIII ст.)	15	1	2	12
Разом за кредитом 3		30	2	4	24
Разом за змістовим модулем 1		90	8	12	70
Змістовий модуль 2. Правоохоронні органи України: від к. XVIII ст. до к. XX ст.					
8	Правові засади, організація і діяльність правоохоронних органів на території українських губерній у складі Російської і Австро-Угорської імперій XIX ст. – поч. XX ст.	15	2	2	11
9	Організація і діяльність правоохоронних органів на території правобережної, лівобережної та південної України у складі Російської імперії (поч. XX ст. до 1917 р.)	15	2	-	13
Разом за кредитом 4		30	4	2	24
10	Створення судових та правоохоронних органів в період відродження української національної державності (1917-1920 рр.)	6	2	2	2
11	Становлення радянської системи правоохоронних органів. Державно-правове будівництво УСРР у 1917-1922 рр.	6	1	1	4
12	Розвиток радянської системи	5	1	1	3

	правоохоронних органів 1923-1929 рр. Державно-правове будівництво СРСР та УСРР				
13	Розвиток радянської системи правоохоронних органів в епоху репресій та війни 1930-поч.1950 рр.	6	2	1	3
14	Розвиток радянської системи правоохоронних органів 1950-1990 рр.	7	2	1	4
<i>Разом за кредитом 5</i>		<i>30</i>	<i>8</i>	<i>6</i>	<i>16</i>
Разом за змістовим модулем 2		60	12	8	40
Усього годин за дисципліну		150	20	20	110

1.2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Правоохоронні органи в системі державних органів України від слов'янського часу (середина I тисячоліття н.е.) і до національно-визвольної війни середини XVII ст.)

Тема 1. Предмет, метод дослідження, періодизація та значення історії правоохоронних органів України

Предмет, методологія курсу історія правоохоронних органів України.

Поняття і ознаки правоохоронної діяльності, правоохоронного органу.

Наукова періодизація історії правоохоронних органів України.

Наукова і навчальна література з курсу. Значення курсу для формування правоохоронців та вплив на формування у них державницького світогляду.

Основні джерела та література. Проблемні питання вивчення курсу

Тема 2. Формування органів правопорядку у східних слов'ян. Утворення Київської Русі (IX - поч. XII ст.)

Східні слов'яни, їх походження, розселення на сучасній території України. Родоплемінна організація суспільства та її розклад: родовий уклад життя людей, зародження патріархального рабства, формування феодальних відносин. Переростання родових общин у територіальні. Формування органів охорони громадського порядку.

Утворення і розвиток держави з центром у Києві. Формування території та її захист.

Суспільний лад. Державний лад. Ранньофеодальна монархічна форма правління. Вищі органи влади: великий київський князь, рада при великому князі. Удільні князі. З'їзди князів (снєми). Відносини васалітету-сюзеренітету. Віче. Судові органи. Двірцево-вотчинна система управління. Військо. Правоохоронні органи у Київській Русі

Джерела права Київської Русі: звичаєве право, князівське законодавство, міжкнязівські договори, постанови князівських з'їздів і вічевих зборів, договори Київської Русі з іноземними державами. Джерела церковного права: церковні статuti Володимира і Ярослава, збірки канонічного права. «Руська Правда» - пам'ятка права Київської Русі. «Руська правда» - джерело інформації про організацію правоохоронної діяльності держави.

Основні риси кримінального права. Поняття і види злочинів, мета і система покарань. Основні риси судочинства.

Тема 3. Правоохоронні органи в період

феодалної роздробленості Русі (XII-XIV ст.)

Розвиток суспільно-політичного ладу Русі на початковому етапі феодальної роздробленості. Державний лад. Органи охорони правопорядку.

Зростання економічного та політичного значення місцевих феодальних центрів. Розпад Київської Русі на окремі князівства: Київське, Переяславське, Чернігово-Сіверське, Волинське, Галицьке та інші.

Боротьба східнослов'янських князівств проти татаро-монгольської навали. Золота Орда як воєнно-феодална монархія та її відносини з південно-руськими князівствами.

Зміни в суспільно-політичному ладі південно-західних земель у період поглиблення феодальної роздробленості і боротьби Русі проти навали кочових орд та інших іноземних загарбників (XIII-XIV ст.).

Утворення і розвиток Галицько-Волинського князівства. Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі.

Суспільний лад. Державний устрій. Князівська влада. Віче. Військо. Місцеве управління. Військово-оборонна функція місцевого управління.

Судова система. Правоохоронна діяльність на українських землях у в період феодальної роздробленості.

Значення Галицько-Волинського князівства. Основні риси права південно-західних земель періоду феодальної роздробленості (XII – перша половина XIV ст.).

Тема 4. Правоохоронні органи та право на українських землях у складі Литви та Польщі (к. XIV – XVI ст.)

Подолання феодальної роздробленості і поява централізованих держав. Правоохоронна діяльність на українських землях у період розвиненого феодалізму.

Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського і Королівства Польського та зміна їх політико-правового становища.

Особливості суспільного устрою. Творення замкнених суспільних верств - станів. Феодали: магнати та шляхта, духовенство, селяни, міщани.

Державний лад. Установлення нового адміністративно-територіального поділу. Ліквідація князівств і земель. Запровадження воєводств і повітів. Центральні і місцеві, органи влади і управління в Україні. Органи охорони правопорядку, захисту території. Судові установи.

Судова система на українських землях у XIV – XVI ст. Судова реформа 1564-1566 рр. у Великому Князівстві Литовському. Місцеві суди у пореформений період. Формування системи судових чиновників. Судовий процес та його форми.

Литовські статuti 1529, 1566, 1588 pp. про правоохоронну діяльність.
Основні риси кримінального права за статутами

**Тема 5. Органи, що здійснювали правоохоронні функції на українських землях під владою Речі Посполитої
II половина XVI - I пол. XVII ст.**

Утворення держави Речі Посполитої. Люблінська унія 1569 р. Зміни в політично-правовому становищі українських земель.

Витоки та причини виникнення українського козацтва. Поява перших січей. Запорізька Січ – державно-політичне утворення українського народу. Військово-політична організація Запорізької Січі.

Органи козацького самоврядування.

Найвищі органи Речі Посполитої: король, Великий вальний сейм - сенат і посольська ізба. Органи центрального управління: маршалки, канцлери, підскарбії, гетьмани та інші урядовці та їхні повноваження.

Адміністративно-територіальний поділ: ліквідація удільних князівств і земель, запровадження воєводств, повітів і волостей; міста і села; староства. Місцеве управління. Воєводи. Старости і каштеляни. Воєводські і повітові сеймики.

Системи управління містами і містечками. Магістрат - адміністративний та судовий орган міського самоврядування. Палата ради (бурмістри і радці) та палата лави (війт і лавники). Бреська унія 1596. Військова організація. Судові установи.

Зародження і розвиток козацького права. «Ординація війська Запорізького» 1638 р., зміст і значення.

Змістовий модуль 2. Правоохоронні органи в Україні: від часів Гетьманщини (сер. XVII ст.) до к. XX ст.

Тема 6. Правоохоронні органи України в роки визвольної війни 1648 - 1654 pp.

Політико-правове і соціально-економічне становище України напередодні повстання 1648 р. Причини, антикріпосницький і національно-визвольний характер народної війни. Рушійні сили війни. Державницька програма Б. Хмельницького.

Суспільний лад. Козацька старшина. Рядові козаки. Міські жителі та їх розшарування. Селянство.

Формування української національної держави. Територія. Новий

адміністративно-територіальний поділ.

Вищі органи влади й управління. Загальновійськова козацька Рада. Рада Генеральної старшини. Гетьман. Генеральний уряд. Полковники і полкові уряди. Сотники і сотенні уряди. Курінні отамани. Городові отамани. Запорізька Січ, її внутрішня організація. Поєднання військово-адміністративної і судової влади. Магістрати і ратуші, їх структура, права та обов'язки. Козацьке військо. Суд.

Джерела права. Звичаєве право - основа права гетьманської держави. Нормативні акти гетьманської військово-адміністративної влади. Зміни в застосуванні законодавства польсько-литовського походження.

Правоохоронні органи в Україні другої половини XVII ст.

Тема 7. Протекторат Росії над Україною та його правове оформлення.

Правоохоронні органи в Україні (XVIII ст.)

Переяславська угода 1654 р. - воєнно-політичний та релігійний союз між Московською та Українською Козацькою державами.

Ліквідація козацького стану. Остаточне закріплення всіх категорій українського селянства.

Автономія України. Гетьманські статті. Органи місцевого самоврядування. Загальновійськова рада. Рада генеральної старшини. Генеральний уряд. Гетьманська влада, Полкові уряди. Сотенні уряди. Курені і городові отамани. Збройні сили. Магістрати і ратуші. Судові органи. Церква. Особливості політичного устрою на Слобожанщині. Зміни в політичному становищі Запорізької Січі та Південної України.

Органи самодержавного управління Україною. Малоросійський приказ, I Малоросійська колегія, II Малоросійська колегія.

Гетьманські статті про правоохоронну діяльність української держави.

Наступ російського царату на права і вольності України. Ліквідація української національної державності. Запровадження військового та адміністративно-територіального устрою в Україні відповідно до загальної централізованої системи управління Російською імперією.

Судоустрій в Україні-Гетьманщині

Становлення таємної поліції, регулярної та допоміжної поліції та їх розвиток у XVIII ст.

Правова система України у XVIII ст. Джерела права. Звичаї. Гетьманські і полковничі універсали. Рішення загальновійськової і генеральної старшинської рад. Конституція Пилипа Орлика (1710 р). про підстави існування і діяльності правоохоронної системи. «Права за якими судився малоросійський народ» 1743

р. про особливості правоохоронної діяльності. Основні риси кримінального права. Судочинство в Україні-Гетьманщині.

Тема 8. Правові засади, організація і діяльність правоохоронних органів на території українських губерній у складі Російської і Австро-Угорської імперій XIX ст. – початок XX ст.

Три поділи Речі Посполитої (1772, 1793, 1795 рр.), приєднання Криму до Росії та вплив цих подій на політико-правове становище на історичну долю України: Лівобережжя, Правобережжя і Півдня України у складі Російської імперії, Північної Буковини, Галичини і Закарпаття – у складі Австро-Угорської імперії.

Політичний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Система самодержавних органів управління Україною. Комітет у справах Західних губерній. Генерал-губернатори. Губернатори, губернське правління, комітети, комісії. Градоначальники. Повітовий апарат управління. Земський суд і земський справник. Самоврядування державних-селян. Судова система. Сільська розправа. Волосна розправа. Повітовий суд. Совісний суд. Губернська палата цивільного суду. Губернська ластата кримінального суду. Головний суд на Лівобережжі. Магістратські та ратушні суди. Скасування судових органів місцевого походження.

Організація та компетенція поліції та інших правоохоронних органів на початку XIX ст. Нормативні засади діяльності правоохоронних органів.

Створення міністерства внутрішніх справ, його структура та повноваження. Розвиток жандармерії.

III відділення Його власної імператорської величності канцелярії.

Буржуазні реформи в галузі державного будівництва і особливості їх проведення в Україні. Земська реформа 1864 р. Міська реформа 1870 р. Військова реформа. Поліцейська реформа 1862 р. Судова реформа 1864 р. Особливості організації і основні напрями діяльності правоохоронних органів внаслідок буржуазних реформ. Контрреформи 80 - 90-х рр. Створення інституту земських начальників.

Прокуратура в Україні у XIX ст. Зміни в організації і основних напрямках діяльності адвокатури в Україні протягом XIX ст. Мирова юстиція за реформою 1864 р.

Джерела і кодифікація права. Введення в дію на території України «Зводу Законів Російської імперії» у редакції 1842 р.

Основні риси кримінального права. Судочинство.

Становище окремих регіонів українських земель у складі Австро-Угорської імперії. Реформи Габсбургів у західних областях України. Суспільний лад.

Політичний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Галицька надворна канцелярія. Провінційний становий сейм. Губернатор і губернське правління. Окружні старости циркулів і дистриктів. Обмеження міського самоврядування.

Судова система. Джерела і кодифікація права. Цивільний кодекс 1797 р. Цивільно-процесуальний кодекс 1792 р., його нова редакція і введення в дію у Галичині у 1796 р. і 1807 р. Кримінальний і кримінально-процесуальний кодекси кінця XVIII - початку XIX ст. Судово-прокурорські органи. Поліція Австро-Угорщини наприкінці XIX ст.

Тема 9. Організація і діяльність правоохоронних органів на території правобережної, лівобережної та південної України у складі Російської імперії (з поч. XX ст. до 1917 р.)

Перша буржуазно-демократична революція 1905-1907 рр. в Україні. Поєднання революційної боротьби мас з національно-визвольним рухом. Створення українських національних партій. Загальноросійські політичні партії в Україні. Виникнення Рад робітничих депутатів.

Зміни в політичному ладі. Маніфести від 6 серпня і 17 жовтня 1905 р. Державна дума і Державна рада. Склад і діяльність депутатів від українських губерній у Державній думі Росії. Третьочервневий державний переворот і його наслідки для України. Поліцейські органи.

Перша світова війна 1914-1918 рр. та її наслідки для України. Україна в планах учасників першої світової війни 1914-1918 рр. оголошення в українських губерніях воєнного або надзвичайного стану. Мілітаризація місцевого апарату державної влади і управління. Комісії і уповноважені особливих нарад у губернських і повітових містах. Обласні і місцеві військово-промислові комітети. Військово-польові суди.

Цивільне, адміністративне і кримінальне законодавство в період революції 1905-1907 рр., наступної реакції, а також першої світової війни 1914-1918 рр. Розвиток надзвичайного законодавства щодо охорони імперських порядків.

Тема 10. Створення судових та правоохоронних органів в період відродження української національної державності (1917-1920 рр.)

Соціально-економічне та політичне становище України напередодні Лютневої (1917 р.) революції. Перемога Лютневої революції. Ліквідація монархії. Початок

створення в Україні нових політичних структур.

Тимчасовий уряд та його органи в Україні. Дія законодавства Тимчасового уряду в Україні.

Утворення Української Центральної Ради.

Універсали Центральної Ради їх зміст і значення. Створення нового уряду незалежної держави - Ради Міністрів Української Народної Республіки. Місцеві органи. Правоохоронні органи. Збройні сили. Судова система.

Обрання П. Скоропадського Гетьманом України.

«Грамота до всього українського народу» П. Скоропадського від 29 квітня 1918 р. і перехід влади до гетьмана. «Закони про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 р., їх зміст і значення.

Державне будівництво Гетьманату. Правоохоронні органи. Будівництво збройних сил. Судова система.

Опозиція проти гетьмана. Падіння гетьманської держави.

Прихід Директорії до влади і перші кроки державного будівництва. Закон про формування державного устрою та порядок законодавства в УНР від 12 листопада 1920 р. Правоохоронні органи. Збройні сили. Судова система.

Положення Варшавського і Ризького договорів щодо України. Падіння УНР і його причини.

Розпад Австро-Угорської імперії та його політичні наслідки.

Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).

Створення уряду ЗУНР – Тимчасової Ради Міністрів. Формування місцевого адміністративного апарату. Правоохоронні органи. Збройні сили. Судова система.

Значення акту злуки УНР із ЗУНР. Падіння ЗУНР, його причини.

Тема 11. Становлення радянської системи правоохоронних органів.

Державно-правове будівництво УСРР у 1917-1922 рр.

Становлення і розвиток Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів у 1917р. Боротьба за владу Рад у жовтні - грудні 1917 р. I Всеукраїнський з'їзд Рад у Харкові та його рішення. Проголошення Української Радянської Республіки. Радянське державне будівництво у грудні 1917 р. - березні 1918 р. II, III Всеукраїнські з'їзди Рад.

Надзвичайні органи Радянської влади. Створення радянського суду. Військові сили Української Радянської Республіки. Створення основ радянського права. Створення радянської міліції.

Розвиток зв'язків УСРР із РСФРР та іншими радянськими республіками.

Тема 12. Розвиток радянської системи правоохоронних органів 1923-1929 рр. Державно-правове будівництво СРСР та УСРР

Нова економічна політика та її законодавче оформлення в УСРР. Перебудова державного апарату у зв'язку з переходом до нової економічної політики. Розвиток радянської міліції в часи НЕПу. Охорона правопорядку на транспорті та дорогах.

Утворення СРСР. Правові основи входження УСРР до складу Союзу РСР. Конституція СРСР 1924 р. Створення в складі УСРР Молдавської АСРР (1924 р.). Формування системи союзних та республіканських органів, в тому числі правоохоронних органів.

Кодифікація українського радянського законодавства. Законодавство Союзу РСР та його дія в УСРР.

Тема 13. Розвиток радянської системи правоохоронних органів в епоху репресій та війни 1930- поч. 1950 рр.

Захист соціалістичного правопорядку, повноваження правоохоронних органів у 30-х рр. ХХ ст.

Конституція УРСР 1937 р. та її декларативний характер. Система органів влади і управління за Конституцією. Перебудова державного апарату.

Розвиток та повноваження радянської міліції в довоєнний та воєнний період. Охорона правопорядку на транспорті та дорогах

Участь УРСР у Великій Вітчизняній війні проти фашистської Німеччини. Перебудова органів державної влади і державного управління. Найвищі органи влади і управління УРСР. Місцеві органи влади і управління. Суд і прокуратура. Повноваження радянської міліції у військовий час.

Закінчення другої світової війни. Перехід до мирного будівництва. Відбудова і подальший розвиток народного господарства. Перебудова державного апарату. Розвиток законодавства.

Тема 14. Розвиток радянської системи правоохоронних органів 1950-1990 рр.

ХХ з'їзд КПРС і Україна. Курс на відродження демократичних принципів державного будівництва. Демократизація організації і діяльності найвищих і місцевих органів влади й управління

Ліквідація репресивних органів сталінського тоталітарного режиму. Реабілітація невинних жертв сталінізму. Непослідовність і незавершеність цього процесу.

Перебудова судової системи. Посилення прокурорського нагляду та укріплення законності.

Поступове згорання демократії. Подальша бюрократизація державного апарату. Конституція УРСР 1978 р. та її декларативний характер. Перебудова державного апарату згідно з Конституцією УРСР 1978 р. Правоохоронні органи: їх структура та повноваження.

Демократизація суспільно-політичного життя в Україні у другій половині 80-х рр. Реформа державного апарату.

Зміни в законодавстві України.

1.3. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти включає поточний, проміжний та семестровий контроль знань з дисципліни. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу та шкалу ECTS.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та семінарських занять, виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи і оцінюється сумою набраних балів.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, перевірки результатів виконання індивідуальних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання здобувачами вищої освіти.

Проміжний контроль має на меті оцінку результатів знань здобувача вищої освіти після вивчення матеріалу з кожного змістового модуля дисципліни. Цей вид контролю проводиться у формі тестування та контрольної роботи і оцінюється відповідною сумою балів.

Здобувач вищої освіти, який з поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного та проміжного контролю має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання.

Результати поточного та проміжного контролю реєструються в журналі викладача. Перескладання пропущених без поважних причин робіт проміжного контролю або з метою підвищення кількості набраних балів упродовж семестру не дозволяється.

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену з урахуванням результатів поточного та проміжного контролю знань, і оцінюється за національною шкалою та шкалою ECTS.

З дисципліни в кінці семестру, здобувач вищої освіти може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені. Складання екзамену є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для здобувачів вищої освіти, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен. Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Екзаменаційні білети знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

1.4. ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА ДО ВСЬОГО КУРСУ

1. Бойко І. Держава і право Гетьманщини. Навч. посібник. Львів, 2000.
2. Боняк В. О. Становлення та розвиток правоохоронних органів України: історико-правовий аспект: Матеріали міжкафедрального круглого столу «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові підходи дослідження» (Харків, 23 жовтня 2012 р.) / В. О. Боняк. – Х.: ХНУВСУ, 2012. – С. 53–56.
3. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Ростов-на-Дону: Феникс, 1995.
4. Владимирский-Буданов М.Ф. Очерки из истории литовско-русского права. К., 1889.
5. Военнопленные в СССР. 1939-1956. Документы и материалы. Под ред. М.М. Загорюлько. М., 2000.
6. Воробейкова Т.У., Дубровина А.Б. Преобразование административно-полицейского аппарата, суда и тюремной системы России во второй половине XIX века: Учеб. пособие. Киев, 1973.
7. Гернет М.Н. История царской тюрьмы. М., 1951-1955.
8. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. К., 1994.
9. ГУЛАГ (Главное управление лагерей) 1918-1960. Сборник документов/Составители Кокурин А.И., Петров Н.В. М., 2002.
10. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: нариси політичної історії. К., 1993.
11. Деятельность милиции по обеспечению безопасности движения транспорта и пешеходов (1917-1936 гг.): Сб. документов. М., 1987.
12. Дорошенко Д. І. Нарис історії України: в 2 т. / Д. І. Дорошенко. – Т. 1. – К.: Глобус, 1991. – 238 с.
13. Желудкова Т.И., Хоботов А.Н. Из истории развития паспортной системы в СССР (1917-1974 гг.): Сб. документов. М., 1990.
14. Иванов В.М. Історія держави і права України. К.: Атіка, 2007. 728 с.
15. Історія держави і права України. – У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й.Рогожина. – К.: Ін Юре, 2000.
16. Історія держави і права України. Підручник/ за ред. Гончаренко В.Д. К.: Право, 2013. 704 с.
17. Історія правоохоронних органів України: Підручник / С. В. Банах, А. В. Грубінко, В. В. Савенко, В. З. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 232 с.
18. Кара-Мурза С.Г. Советская цивилизация. – М.: Алгоритм; Эксмо, 2008. – 1200 с.

19. Кистяковский А.Ф. Права, по которым судится малороссийский народ. К., 1879.
20. Коротких М.Г. и др. Реформа следственного аппарата в России в 1860-1864 гг. *Советское государство и право*. 1991. №10.
21. Кульчицкий В.С., Тищик Б.Й. Історія держави і права України. К.: Атіка, 2001. 320 с.
22. Лосев П.М., Рагулин Г.И. Сборник нормативных актов по советскому исправительно-трудовому праву (1917-1959 гг.). М.,1959.
23. Лубянка. ВЧК-ОГПУ-НКВД-НКГБ-МГБ-МВД-КГБ 1917-1960. Справочник. Составители: А.И. Кокурин, Н.В. Петров.М.,1997.
24. Міхеєва О. К. Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921-1928 рр.): історичні аспекти. Монографія. Донецьк,2011. 456 с.
25. Мулукаев Р.С. Организационно-правовые вопросы становления советской милиции (1917-1920 гг.). М., 1975.
26. Мулукаев Р.С. Политическая полиция дореволюционной России, ее реакционный, антинародный характер. М.,1976.
27. Мулукаев Р.С. Полиция в России (IX-начало XX вв.). Н. Новгород,1993.
28. Мулукаев Р.С. Полиция и тюремные учреждения дореволюционной России. М.,1964.
29. Мулукаев Р.С. Система органов внутренних дел дореволюционной России. М.,1979.
30. Мушкет И.И. Полиция в механизме Российского государства; историко-теоретическое исследование. СПб.,1997.
31. Нарбутов Р.В. Проект развития полицейских органов России 1907 г. *Советское государство и право*. 1990. №11.
32. Оржиховский И.В. Самодержавие против революционной России (1826-1880 гг.). М.,1982.
33. Остроумов С.С. Преступность и ее причины в дореволюционной России. М.,1980.
34. Перегудова З.И. Политический сыск России. 1880-1917. М.,2000.
35. Печников А.П. Главное тюремное управление Российского государства (1879-октябрь 1917 гг.). Красноярск,2001.
36. Рассказов Л.П. Карательные органы в процессе формирования и функционирования административно-командной системы в Советском государстве (1917-1941 гг.). Уфа,1994.
37. Сборник законодательных документов по организации и деятельности советской милиции (1917-1934 гг.). М.,1957.
38. Сборник законодательных и нормативных актов стран СНГ и Балтии по вопросам реабилитации жертв политических репрессий. М,1996.

39. Сиза Н. Суди і кримінальне судочинство України в добу Гетьманщини. К.: Українська видавнича спілка, 2000. 120 с.
40. Судові та правоохоронні органи України : Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.
41. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
42. Терлюк І. Історія держави і права України. К.: Кондор, 2018. 772 с.
43. Тищик Б.Й., Бойко І.Й. Історія держави і права України. К.: Ін ЮРЕ, 2015. 808 с.
44. Хрестоматія з історії держави і права України / За ред. В.Д. Гончаренка. К.: Ін Юре, 2003
45. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. К., 1997.
46. Чайковський А.С Історія держави і права України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004.
47. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. – Л., 1990

1.5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ЕКЗАМЕН

1. Предмет історії правоохоронних органів України
2. Методологія курсу історія правоохоронних органів України
3. Поняття і ознаки правоохоронної діяльності
4. Поняття правоохоронного органу
5. Наукова періодизація історії правоохоронних органів України
6. Формування органів охорони громадського порядку у давньоруській державі.
7. Правоохоронні органи у Київській Русі
8. Військово-оборонна функція місцевого управління у Київській Русі
9. Судові органи у Київській Русі
10. «Руська правда» - джерело інформації про організацію правоохоронної діяльності держави
11. Основні риси кримінального права. Поняття і види злочинів, мета і система покарань.
12. Основні риси судочинства.
13. Органи охорони правопорядку в період феодальної роздробленості Київської Русі
14. Судова система. Правоохоронна діяльність на українських землях у в період феодальної роздробленості
15. Центральні і місцеві органи влади і управління в Україні в період ВКЛ.
16. Органи охорони правопорядку, захисту території. Судові установи.
17. Судова система на українських землях у XIV – XVI ст.
18. Судова реформа 1564-1566 рр. у Великому Князівстві Литовському
19. Формування системи судових чиновників в . Судовий процес та його форми XVI – XVII ст.
20. Місцеві суди у пореформений період XVI – XVII ст.
21. Литовські статuti 1529, 1566, 1588 рр. про правоохоронну діяльність
22. Основні риси кримінального права та процесу за Литовськими статутами
23. Військово-політична організація Запорізької Січі.
24. Органи влади та управління в Речі Посполитій.
25. Правоохоронні органи України в роки визвольної війни 1648 - 1654 рр.
26. Вищі органи влади й управління в Україні-Гетьманщині
27. Органи самодержавного управління Україною. Малоросійський приказ, I Малоросійська колегія, II Малоросійська колегія.
28. Гетьманські статті про правоохоронну діяльність української держави.
29. Судоустрій в Україні-Гетьманщині.
30. Запровадження військового та адміністративно-територіального устрою в Україні відповідно до загальної централізованої системи управління Російською імперією

31. Правоохоронні органи в Російській державі: становлення таємної поліції, регулярної та допоміжної поліції та їх розвиток у XVIII ст.
32. «Права за якими судився малоросійський народ» 1743 р. про особливості правоохоронної діяльності.
33. Основні риси кримінального права та судочинства в Україні-Гетьманщині.
34. Організація та компетенція поліції та інших правоохоронних органів на початку XIX ст.
35. Нормативні засади діяльності правоохоронних органів на початку XIX ст.
36. Створення міністерства внутрішніх справ, його структура та повноваження на початку XIX ст.
37. Розвиток жандармерії на початку XIX ст.
38. III відділення Його власної імператорської величності канцелярії в II чв. XIX ст.
39. Військова реформа.
40. Поліцейська реформа 1862 р.
41. Судова реформа 1864 р.
42. Особливості організації і основні напрями діяльності правоохоронних органів внаслідок буржуазних реформ II половини XIX ст.
43. Контрреформи 80 - 90-х рр. Створення інституту земських начальників
44. Прокуратура в Україні у XIX ст.
45. Зміни в організації і основних напрямках діяльності адвокатури в Україні протягом XIX ст.
46. Мирова юстиція за реформою 1864 р.
47. Судово-прокурорські органи та поліція Австро-Угорщини наприкінці XIX ст.
48. Каральний апарат російського самодержавства на початку XX ст.
49. Надзвичайна юстиція та її роль у придушенні революції 1905-1907 рр.
50. Кримінальне законодавство в період революції 1905-1907 рр.
51. Розвиток надзвичайного законодавства щодо охорони імперських порядків.
52. Правоохоронні органи. Збройні сили. Судова система в часи Центральної Ради
53. Державне будівництво в період Гетьманату. Правоохоронні органи. Будівництво збройних сил. Судова система.
54. Правоохоронні органи. Збройні сили. Судова система в часи Директорії.
55. Надзвичайні органи Радянської влади.
56. Створення радянського суду.
57. Створення органів радянської прокуратури.
58. Військові сили Української Радянської Республіки.
59. Створення радянської міліції

60. Розвиток радянської міліції в часи НЕПу. Охорона правопорядку на транспорті та дорогах
61. Створення НКВС та його повноваження
62. Органи позасудової репресії в 30-ті рр
63. Діяльність НКВС СРСР та зміни в організації та діяльності НКВС в період Великої вітчизняної війни.
64. Структурні зміни в органах НКВД-НКДБ в червні 1941 р. - квітні 1943 р.
65. Діяльність органів внутрішніх справ після війни на звільнених територіях
66. Нормативно-правова регламентація діяльності міліції під час та після війни
67. Організаційні зміни в системі органів внутрішніх справ в 1953 р.
68. Створення КДБ СРСР
69. Розвиток органів внутрішніх справ у 60-80-ті рр. XX ст.
70. Зміни в структурі МВС СРСР, УРСР в період перебудови
71. Судоустрій в 50-80-х рр. XX ст.
72. Діяльність органів прокуратури 50-80-х рр. XX ст.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1,2. Формування та розвиток органів правопорядку у східних слов'ян, в період Київської Русі (IX - поч. XII ст.) та в період феодальної роздробленості Русі (XII-XIV ст.) (4 години)

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Формування органів охорони громадського порядку в давньоруській державі.
2. Судові органи. Двірцево-вотчинна система управління. Військо. Правоохоронні органи у Київській Русі.
3. Основні риси кримінального права. Основні риси судочинства
4. Військово-оборонна функція місцевого управління у Київській Русі.
5. Правоохоронна діяльність на українських землях у в період феодальної роздробленості. Судова система.
6. «Руська правда» та інші джерела права про організацію правоохоронної діяльності.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Поняття і ознаки правоохоронної діяльності.
2. Поняття і ознаки правоохоронного органу
3. Як здійснювалися поліцейські функції в давньоруській державі?
4. Коли і чому виникають у Давньоруській державі органи, що здійснювали правоохоронні функції?
5. Коли починають формуватися органи, що переслідували за вчинення державних (політичних) злочинів?
6. Як здійснювався в давньоруській державі контроль за пересуванням населення?
7. Яким чином була організована система місць ув'язнення у давньоруській державі?
8. Які види злочинів характерні для періоду, що вивчається?
9. Охарактеризуйте систему покарань на Русі та мету, яку вона переслідувала.
10. Які Вам відомі форми досудового процесу? Розкрийте їх зміст.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

Органи охорони громадського порядку, двірцево-вотчинна система управління, кримінальне право, судочинство, військово-оборонна функція, місцеве управління, Київська Русь, Руська правда, видоки, вира, гоніння сліду, дика вира заклич, звід, князівський суд, кодекс обвинувачувально-змагальний процес,

общинний суд, ордалії, послухи, потік і пограбування, принцип таліону

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Правоохоронна діяльність на території держав Північного Причорномор'я.
2. Кримінально-правові норми Руської Правди (поняття та види злочинів, система покарань).
3. Процесуальні норми Руської Правди (форма судового процесу, досудові відносини сторін: заклич, звід, гоніння сліду. Судовий розгляд справи. Система доказів за Руською правдою. Виконання судових рішень).

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія держави і права України. Підручник/ за ред. Гончаренко В.Д. К.: Право, 2013. 704 с.
2. Козинець О.Г. Органи охорони громадського порядку в Київській Русі. *Розвиток правоохоронної системи України в сучасних умовах : матеріали круглого столу* (м. Чернігів, 20 листопада 2020 р.) / Національний університет «Чернігівська політехніка» ; за заг. ред. І. В. Берднік. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С.53-55.
3. Косюта М.В. Прокуратура України: навч. посіб. / М.В. Косюта. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Знання, 2010. 404 с.
4. Кудін С. Поняття злочину в кримінальному праві Київської Русі. *Право України*. 2000. № 7.
5. Кудін С. Поняття кримінального штрафу за «Руською правдою» та Литовським статутом. *Право України*. 2000. № 11.
6. Марущак Н.В. Правоохоронні органи: проблеми визначення. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2021. №1(8).
7. Спугай Я., Козинець О.Г. Правоохоронні органи: історія становлення. *Правоохоронна система України: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник матеріалів круглого столу* (м. Чернігів, 14 грудня 2021 року.). С.135-138.
8. Судові та правоохоронні органи України : Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.
9. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
10. Терлюк І. Історія держави і права України. К.: Кондор, 2018. 772 с.
11. Хачатуров Р.Л. Отказ от смертной казни в праве древней Руси // Смертная казнь: за и против. М., 1989.

Семінар 3,4. Правоохоронні органи та право на українських землях під владою ВКЛ та Речі Посполитої XIV – I пол. XVII ст. (4 години)

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Особливості суспільного та державного ладу на українських землях під владою Великого князівства литовського та королівства Польщі
2. Правоохоронна діяльність на українських землях у період розвиненого феодалізму (за часів ВКЛ)
3. Зміни в політично-правовому становищі українських земель під владою Речі Посполитої
4. Литовські статuti про правоохоронну діяльність
5. Організація адвокатської діяльності на українських землях
6. Суд і судовий процес на українських землях під владою ВКЛ (у другій половині XIV - першій половині XVI ст.)
7. Суд і судовий процес на українських землях під владою Речі Посполитої (у другій половині XVI – першій половині XVII ст.)
8. Правоохоронна система Речі Посполитої 9. Зародження і розвиток козацького права.
9. «Ординація війська Запорізького» 1638 р.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Які види доказів застосовувались у кримінальному праві Литви?
2. Дайте характеристику видам злочину у Великому князівстві Литовському.
3. Особливості литовського та польського досвіду у створенні правоохоронних органів.
4. Який орган реалізовував правоохоронну функцію за Литовським статутом?
5. Джерела матеріального та процесуального права в Речі Посполитій
6. Хто здійснював досудове провадження в Речі Посполитій?
7. Хто здійснював провадження розслідування злочину в Речі Посполитій при встановленні особи злочинця?

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

Полки, сотні, гетьман, запорізькі козаки кіш, рада, отаман, паланка, старшина, суд, повірений, судовий процес, судові реформи,

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Злочини та покарання за Литовським Статутом 1529 р.
2. Злочини та покарання за Литовським Статутом 1566 р.
3. Злочини та покарання за Литовським Статутом 1588 р.

4. Правоохоронні органи на Запорозькій Січі

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрюлис В. Некоторые процессуальные особенности судебной защиты феодального движимого имущества по Литовскому Статуту 1529 года. *Первый Литовский Статут 1529 года: Материалы республиканской научной конференции посвященной 450-летию Первого Статута*. Вильнюс, 1982. С. 55-58.
2. Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків. К., 1991.
3. Бардах Ю., Леснодарский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши. М., 1980.
4. Винар Л. Початки українського реєстрового козацтва. *Український історик*. 1964. № 2-3.
5. Віснер Г. Найясніша Річ Посполита. *Хроніка-2000*. 1998. Вип. 23.
6. Владимирский-Буданов М.Ф. Очерки из истории литовско-русского права. К., 1889. Т. 1.
7. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. К., 1994.
8. Гуслистий К. Нариси з історії України. Вип. 2: Україна під Литовським пануванням і загарбання її Польщею (з XII - до 1569 р.). К., 1939.
9. Демченко Г.В. Наказание по Литовскому Статуту в его трёх редакциях (1529, 1566 и 1588 гг.). Исследование Г.В. Демченка. К., 1894. Ч. 1.
10. Історія держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. К.: Ін Юре, 2000. Т. 1.
11. Косюта М.В. Прокуратура України: навч. посіб. / М.В. Косюта. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Знання, 2010. 404 с.
12. Крикун М.Г. Поширення польського адміністративно-територіального устрою на українських землях. *Проблема слов'янознавства*. 1990. Вип. 42.
13. Кульчицький В.С., Тищик БД. Історія держави і права України. К.: Атіка, 2001.
14. Ливанцев К. Е. Сословно-представительская монархия в Польше, ее сущность и особенности (II пол. XIV - конец XVI вв.). М., 1968.
15. Любавский М.К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно. М., 1915.
16. Максимейко НА. Источники уголовных законов Литовского Статута. *Университ. известия*. К., 1894. № 12. С. 151-181.
17. Малиновский И. Учение о преступлении по Литовскому Статуту. К., 1894.
18. Музиченко П. Історія держави і права України: Навч. посіб. К.: Т-во

«Знання», КОО, 2000.

19. Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності / В.Г. Пилипчук, О.Ф. Белов, В.Д. Веденєєв, М.М. Галамба. К.: [Літера-Графік], 2007. 191 с.
20. Суд і судочинство на українських землях у XIV-XVI ст. / За заг. ред. проф. П. Музиченка. О., 2000.
21. Судебник Казимира (1468 год). Вильнюс, 1967.
22. Судові та правоохоронні органи України : Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. – 200 с.
23. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
24. Терлюк І.Л. Литовські Статути та їх застосування в Україні. Л., 1999.
25. Тищик Б. Й., Вівчаренко Б. А. Суспільно-політичний лад і право України у складі Речі Посполитої та Литовської держави. Львів, 1996.
26. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Г. Гончаренка. К.: Ін Юре, 1997. Т. 1.
27. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. Л., 1990. Т. 1.
28. Яковенко Н. Українська шляхта. К., 1993.

Семінар 5,6. Правоохоронні органи в Україні (сер.XVII-XVIII ст.) (4 години)

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Органи влади та управління Гетьманщини. Гетьманські статті про правоохоронну діяльність
2. Переяславська угода 1654 р. – як воєнно-політичний союз між Московською та Українською Козацькою державами
3. Судоустрій і судочинство в Україні-Гетьманщині.
4. Органи самодержавного управління Україною. Малоросійський приказ, I Малоросійська колегія, II Малоросійська колегія
5. Правоохоронні органи в Російській державі та створення їх на території України: становлення таємної поліції, регулярної та допоміжної поліції та їх розвиток у XVIII ст.
6. Збірка законів «Права, за якими судиться малоросійський народ» про особливості правоохоронної діяльності (завдання правоохоронної діяльності, особливості правоохоронної системи, компетенцію окремих правоохоронних підрозділів)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Органи захисту правопорядку за Кодексом «Права, за якими судиться малоросійський народ»
2. Коли і чому в Російській державі виникла регулярна поліція?
3. У чому полягає сутність поліцейської держави і яка в ній роль поліції?
4. Коли і які паспорти вводилися в Російській державі?
5. Які були функції сищиків?
6. Як будувався поліцейський апарат за Статутом благочиння 1782 року?
7. Які органи у XVIII ст. здійснювали функції політичної поліції?
8. Охарактеризуйте тюремну систему в Російській державі в досліджуваний період?
9. Яку мету переслідували, встановлюючи таке покарання, як заслання і чи була вона досягнута?
10. Що являла собою в досліджуваний період каторга?
11. Особливості суспільно-політичного ладу Слобідської України у II пол. XVII – XVIII ст.
12. Сформулюйте мету системи покарань. Розкрийте зміст основних та додаткових видів покарання та порядок їх застосування.
13. З'ясуйте, які існували способи приватного покарання.
14. З'ясуйте, який був порядок порушення кримінальних справ,
15. Які існували види судових доказів.
16. Охарактеризуйте, в чому полягав інквізиційний порядок розгляду кримінальних справ на українських землях та встановіть, чим він відрізнявся від західноєвропейської інквізиції.
17. Поясніть, на кого покладалася функція виконання судових рішень та який був порядок оскарження рішень і вироків суду.
18. Проаналізуйте такі джерела права «Права, за якими судиться малоросійський народ» від 1743 р., «Процес короткий приказний» від 1734 р. та наведіть характерні приклади у застосуванні кримінально-правових норм. (з'ясуйте, які зміни відбулися в понятті злочину, його суб'єктному складі, які обставини пом'якшували відповідальність, а які вважалися такими, що обтяжували провину, які інститути кримінального права деталізуються в цей період).

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

Заслання, каторга, суд, судові чиновники, договірні статті, поліція, сищики, політична поліція, протектор, Слобожанщина, Нова січ, козацтво, полки, сотні, гетьман, генеральна старшина

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Організація судової влади в Україні на початку XVIII століття.
2. Конституція Пилипа Орлика про підстави існування і діяльності правоохоронної системи
3. Судова реформа Кирила Розумовського

ЛІТЕРАТУРА

1. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. К., 1994.
2. Бойко І.Й. Держава і право Гетьманщини. Л., 2000.
3. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. К., 1994.
4. Гуржій О. Право в українській козацькій державі (друга половина XVII - XVIII ст.). К., 1994.
5. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII - XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996.
6. Єрмолаєв В. Про об'єкт державного злочину в «Правах, по котoryм судится малоросійський народ». *Вісн. Акад. правових наук України*. 1997. № 3.
7. Єрмолаєв В.М., Козаченко А.І. Органи влади і управління Української держави (друга пол. XVII - XXIII ст.). Х.: Право, 2002.
8. Історія держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. К.: Ін Юре, 2000. Т. 1.
9. Кистяковский А.Ф. Права, по котoryм судится малоросійський народ. К., 1879.
10. Козинець О.Г. Державотворчі пошуки України у XVII столітті: здобутки та прорахунки. *Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 19-20 травня 2020 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 428 с. С.95-97.
11. Козинець О.Г., Переверза А. М. Основні положення Конституції Пилипа Орлика. *Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Юність науки-2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства. 23-24 квітня 2020 р. м. Чернігів*. С.519-520
12. Ричик А.О., Козинець О.Г. Гадяцький трактат І.Виговського та його геополітичні плани. *Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Юність науки-2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства. 23-24 квітня 2020 р. м. Чернігів*. С.592-593

13. Косюта М.В. Прокуратура України: навч. посіб. / М.В. Косюта. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Знання, 2010. 404 с.
14. Кульчицький В.С., Тищик БД. Історія держави і права України. К.: Атіка, 2001.
15. Пашук А.Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII-XVIII ст. (1648-1782 рр.). Л., 1967.
16. Подох Я. Ґрунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині XVII - XVIII ст. Л., 1994.
17. Путро А.И. Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине XVIII века. К., 1988.
18. Саласька М.В. Судові органи Гетьманщини за кодексом 1743 р. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*. Л., 1997.
19. Слабченко М. Як судився малоросійський народ. *Київська старовина*. 1994. №1. С.44-52.
20. Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності / В.Г. Пилипчук, О.Ф. Белов, В.Д. Веденєєв, М.М. Галамба. К.: [Літера-Графік], 2007. 191 с.
21. Смолій ВА., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет. К., 1993.
22. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.
23. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
24. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Г. Гончаренка. К.: Ін Юре, 1997. Т. 1.
25. Шевчук В. Козацька держава. Етюди з історії українського державотворення. К., 1995.
26. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. Л., 1990. Т. 1.
27. Яковлева Т.Г. Гетьманщина у другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни. К., 1998.

Семінар 7. Правові засади, організація і діяльність правоохоронних органів на території українських губерній у складі Російської імперії XIX ст. – поч. XX ст. (2 години)

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Створення Міністерства внутрішніх справ, його функції
2. Створення Міністерства поліції
3. Створення III відділення Власної його імператорської величності канцелярії, його функції
4. Поліцейська реформа 1862 р.
5. Судова реформа 1864 р. Створення адвокатури. Реформування прокуратури.
6. Контрреформи.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Розкрийте юрисдикцію, порядок створення й діяльності мирових судів, окружних судів та судових палат, повноваження та значення інституту присяжних засідателів.
2. Поясніть, у чому полягала різниця між присяжними повіреними та приватними повіреними.
3. Розкрийте характерні особливості проведення судової реформи на Правобережжі та Лівобережжі України
4. Як відбувалося регулювання паспортного режиму в I половині XIX ст.?
5. Які зміни відбулися в організації поліції з реформи 1862 року?
6. Коли і чому виникають в Росії перші кримінально-розшукові установи?
7. Чому було ліквідовано III відділення імператорської канцелярії та розширені повноваження Міністерства внутрішніх справ? Яке там місце воно займало в державному механізмі Росії?
8. Яка була структура Департаменту поліції і якими повноваженнями він володів?
9. Які були функції поліції з підтримки паспортного режиму і боротьбі з пияцтвом?
10. Які зміни відбулися в тюремній системі та організації управління в'язницями в даний період?
11. Коли і якою установою була здійснена централізація управління в'язницями?
12. Як була організована робота охоронних відділень на початку XX століття?
13. Чим займалася Закордонна агентура Департаменту поліції?
14. У чому сутність «поліцейського соціалізму» С. Зубатова і Г. Гапона?
15. Коли була створена загальноросійська система розшукових відділень і які були форми і методи їх роботи?
16. Яким був стан кадрів поліції на початку XX ст.?
17. Як поліція взаємодіяла з іншими каральними органами?
18. Які зміни відбулися в тюремній системі Росії в досліджуваний період?

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

Мирові судді, присяжні засідателі, адвокат, прокурор, судові палати, Сенат, мировий округ, судові пристави, нотаріуси, земства, земська управа, земське зібрання, міська дума, міська управа, контрреформи, земські начальники, реформа, справник, поліцмейстер, пристав, соцький, десяцький, околоточний, городовий, дільниці, околотки, суди земські, суди окружні, суди повітові, суди совісні, суди надвірні, суди мирові, суди магістратські, суди ратушні, суди комерційні

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Формування та розвиток прокуратури та адвокатури в Російській імперії в ході реформ
2. Мiroва юстиція за реформою 1864 р.
3. Каральний апарат російського самодержавства на початку ХХ ст.
4. Надзвичайна юстиція та її роль у придушенні революції 1905-1907 рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоконь, М. В. Органи державного управління та місцевого самоврядування в Російській імперії у другій половині ХІХ ст. Х.: НУВС, 2003.
2. Виленский Б. В. Судебная реформа и контрреформа в России. Саратов. 1969.
3. Головченко В. Сільське самоврядування в Україні (1860-1861). *Право України*. 1992. № 3. С. 34-36.
4. Гончаренко В.Д. Органи земського самоврядування в Україні у другій пол. ХІХ - на поч. ХХ ст. *Держ. буд-во та місц. самоврядування*. Х.: Право, 2003. Вип. 6. С. 132-152.
5. Грицак В. М. Губернатор в державному механізмі Російської імперії у другій половині ХІХ ст. Х.: НУВС, 2003.
6. Долженко А.Н. Становление института суда присяжных при подготовке судебной реформы 1864 г. *Проблеми законності*. Х., 2000. №45. С. 12-20.
7. Зайончковский П. А. Правительственный аппарат самодержавной России в ХІХ в. М.: Мысль, 1976.
8. Казанцев Э. М. История царской прокуратуры. СПб, 1993.
9. Козинець О.Г., Лесун А.Є. Прокуратура в Російській імперії: створення, розвиток та зміни в ході судової реформи 1864 р. *«Держава та регіони. Серія: Право»*. 2021. № 1. С.12-16.
10. Косюта М.В. Прокуратура України: навч. посіб. / М.В. Косюта. – 2-ге вид.,

- переробл. і доп. К.: Знання, 2010. 404 с.
11. Российское законодательство X - XX вв. В 9 т. Т. 8. М: Юрид. лит., 1991.
  12. Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності / В.Г. Пилипчук, О.Ф. Белов, В.Д. Веденєєв, М.М. Галамба. К.: [Літера-Графік], 2007. 191 с.
  13. Судові та правоохоронні органи України : Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.
  14. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
  15. Федоров К. Г., Ярмыш А. Н. История полиции дореволюционной России. Ростов н/Д, 1976.
  16. Формирование и развитие адвокатуры в России 60-80 гг. XIX в. М., 1987.
  17. Шигаль Д.А. Статут про покарання, що накладаються мировими судьями (1864 року), та його застосування мировими судами Харківської губернії. *Право і безпека*. 2004. Т.3. №1. С. 32-34.
  18. Щербина П. Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине. Львов, 1974.
  19. Ярмыш О. Н. Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX - на початку XX ст.: Монографія. Х.: Консул, 2001.
  20. Ярмыш А. И. Наблюдать неотступно: Административно-полицейский аппарат и органы политического сыска царизма в Украине в конце XIX - нач. XX в. К., 1992.

Семінар 8. Створення судових та правоохоронних органів в період відродження української національної державності (1917-1920 рр.) (2 год.)

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Державний устрій за доби Української Центральної Ради. Формування органів правопорядку за доби УЦР. Вільне козацтво.
2. Державний устрій за доби Гетьманату (Українська держава). Органи правопорядку Української держави. Державна варта.
3. Державний устрій за доби Директорії. Правоохоронні органи «другої» Української Народної Республіки.
4. Державний устрій за доби Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Формування системи правоохоронних органів ЗУНР. Жандармерія.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Яка мета створення у квітні 1917 року міліцейсько-військового формування – Вільне козацтво?

2. Охарактеризуйте структуру та завдання Вільного козацтва за Статутом Вільного Козацтва України (13 листопада 1917 р.).
3. Окресліть завдання окремого Корпусу кордонної охорони УНР.
4. Дайте загальну характеристику нормативно-правовим актам періоду УЦР, які склали правову основу організації та діяльності міліції.
5. Охарактеризуйте Закон УЦР від 23 грудня 1917 року «Про урядження прокурорського нагляду на Україні».
6. Дайте загальну характеристику Державній варті, як правоохоронній структурі доби Гетьманату.
7. Розкрийте специфіку роботи шкіл для підготовки службовців Державної варті.
8. Висвітліть структуру та напрями діяльності Окремого Корпусу кордонної охорони в період Гетьманату.
9. Формування інституту прокуратури за доби Української держави.
10. Вкажіть на особливості функціонування правоохоронних органів «другої» УНР.
11. Яку роль, на Вашу думку, у боротьбі зі злочинністю відіграли народні формування самоохорони і охорони порядку?
12. Розкрийте нормативно-правову базу організації системи правоохоронних органів за доби Директорії.
13. Висвітліть зміни, які відбувалися в функціонуванні інституту прокуратури за доби «другої» УНР.
14. Дайте загальну характеристику правоохоронним органам ЗУНР.
15. Правове забезпечення та основні завдання «Корпусу Української Державної Жандармерії».
16. Розкрийте структуру та компетенцію органів прокуратури ЗУНР.

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Органи охорони громадського порядку періоду революції та громадянської війни в Україні
2. Злука УНР з ЗУНР: причини та наслідки
3. Падіння ЗУНР, його причини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вівчаренко О. А. Правоохоронні органи Західноукраїнської Народної Республіки. *Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 75-річчю Західноукраїнської Народної Республіки*. Львів, 2009. С. 31–33.
2. Гриченко В. А. Підготовка кадрів охоронців громадського порядку в добу Української революції (1917–1920 рр.). *Право і безпека*. 2017. № 1(64). С. 20–24.

3. Гавриленко О. А., Логвиненко І. А. Органи охорони громадського порядку в Україні у період гетьманату. *Проблеми державотворення України: історія і сучасність: зб. наук. ст.* Ч. 1. Харків: Інститут східознавства і міжнародних відносин «Харківський колегіум»; Університет внутрішніх справ, 1997. С. 53–60.
4. Даниленко Ю. О. Жандармерія та її роль у захисті Західноукраїнської народної республіки. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки».* Том 25 (64). 2012. № 1. С. 225–230.
5. Дегтярьов С. І. Державні інституції та чиновники періоду гетьманату П. Скоропадського (нарис з історії органів влади й управління Української Держави 1918 р.) : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2018. 168 с.
6. Добровольський Д. М. Незалежність як засада організації та діяльності органів прокуратури: дис. ... к. ю. н.: 12.00.10 – судоустрій, прокуратура та адвокатура / Д. М. Добровольський. Одеса. 2016. С. 50–51.
7. Дурнов Є. С. Організаційно-правові засади діяльності міліції УНР у період Української Центральної Ради та Директорії (1917–1921 рр.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2009. 22 с.
8. Дурнов Є. С. Правові засади організації та діяльності міліції УНР за доби Української Центральної Ради. *Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених : наук.-практ. зб. Додаток до журналу «Міліція України».* К., 2007. № 60. С. 3–6.
9. Дурнов Є. С. Тимчасове положення про міліцію Тимчасового уряду як правова основа організації міліції УНР за часів Центральної Ради. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ.* 2008. № 4. С. 151–156.
10. Дурнов Є. С. Використання міжнародного досвіду при підготовці проекту Статуту корпусу державної поліції УНР за часів Директорії та його основні положення. *Правове забезпечення діяльності міліції/поліції : історія, сучасні проблеми, міжнародний досвід : зб. наук. праць.* Київський національний університет внутрішніх справ. Київ: Атіка, 2006. С. 126–129.
11. Дурнов Є. С. Особливості формування правових засад організації та діяльності міліції в Україні за часів Центральної Ради. *Революції в Україні у ХХ–ХХІ століттях : співзвуччя епох : матеріали III міжнарод. наук. конф. (Одеса, 16–17 берез. 2007 р.).* Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. С. 55–58.
12. Жувака С. О. Історико-правовий аналіз розвитку функцій прокуратури України: автореф. дис. ... к. ю. н.: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / С. О. Жувака. Київ: [б.в.], 2019.
13. Жувака С. О. Прокуратура під час Української революції 1917–1923 років: історико-правовий аналіз. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* 2016. № 4(76). С. 7–8.

14. Логвиненко І. А., Гавриленко О. А. Органи охорони громадського порядку в Україні доби Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.). *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1998. Вип. 3-4. С. 126–137.
15. Калашник М. В. Організація діяльності правоохоронних органів Української Народної Республіки доби Директорії. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. Вип. 1(56). С. 8–14.
16. Клочков В. Прокуратура України часів УНР, Гетьманату та Директорії. *Вісник прокуратури*. 2001. № 1. С. 105–108.
17. Козинець О.Г., Калітник О.О. Надзвичайні військові суди як складова судової системи часів національних визвольних змагань 1917-1920 рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2021. Т.32 (71). №1. С.1-6.
18. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. Київ, 1992. 445 с.
19. Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914–1993 рр. (орг., структура, штати). Івано-Франківськ: Вид. «Плай», Коломия: Видавничо-поліграфічне видавництво «Вік», 1997. 292 с.
20. Мавдрик М. Я. Становлення та розвиток прокуратури України як інституту захисту прав і свобод людини і громадянина. *Вісник ХНУВС*. 2012. № 3(58). С. 22–35.
21. Мироненко О. М. Державна варта. Історико-політичні уроки української державності: енцикл. слов./ відп. ред. Ю. І. Римаренко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; Донецьк. ін-т внутр.справ. Київ; Донецьк: Донеччина, 1998. С. 70–76.
22. Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.): в 3 т. Т. 1: Міністерство внутрішніх справ за доби 39 УНР та Української Держави (1917–1920 рр.). М. Г. Вербенський, О. Н. Ярмиш, Т. О. Проценко та ін.; Держ. н.-д. ін-т МВС України. Київ, 2012. 686 с.
23. Органи внутрішніх справ УНР часів Української Центральної Ради: організаційно-правові засади діяльності: монографія / за заг. ред. О. М. Джужі; Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ: ІМА-прес, 2008. 144 с.
24. Сідак В. С. Національні спецслужби в період Української революції 1917–1920 рр. (невідомі сторінки історії). Київ: Альтернативи, 1998. 320 с.
25. Тищик Б. Й. Західноукраїнська Народна Республіка. Коломия: Вид-во «Світ», 1993. 119 с.
26. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень – грудень 1918 р.): монографія. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 462 с.
27. Ухач В. З. Історія держави і права України: навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2011. 378 с.

28. Шинкаренко Є. С. Історико-правовий генезис інтерпретації «прокурорський нагляд». *Форум права*. 2017. № 5. С. 448.

**Семінар 9. Становлення радянської системи правоохоронних органів.
Державно-правове будівництво УСРР у 1917-1929 рр. (2 години)**

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Радянське державне будівництво у грудні 1917 р. - березні 1918 р. Надзвичайні органи Радянської влади.
2. Створення радянського суду.
3. Створення органів радянської прокуратури.
4. Військові сили Української Радянської Республіки.
5. Створення радянської міліції
6. Розвиток радянської міліції в часи НЕПу. Охорона правопорядку на транспорті та дорогах
7. Створення основ радянського права.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Створення НКВС та його повноваження
2. Особливості організаційного становлення радянської міліції
3. Першочергові завдання радянської міліції на етапі її створення
4. Вплив інтервенції та громадянської війни на діяльність та організацію радянських органів внутрішніх справ
5. Створення нових органів в структурі органів внутрішніх справ
6. Передача пожежної охорони в структуру НКВС. Причини.
7. Створення внутрішніх військ НКВС.
8. Охарактеризуйте положення про НКВС.
9. Значення всесоюзних нарад наркомів внутрішніх справ.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ

НКВС, наркомат, нарком, ВНК, ГубНК, заслання, білий терор, червоний терор, трибунал, міліція, внутрішні війська, суд, прокуратура

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Етапи становлення радянської міліції
2. Органи позасудової репресії в 30-ті рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксенов В.Б. Милиция и городские слои в период революционного кризиса 1917 г. Проблемы легитимности. *Вопросы истории*. 2001. № 3.
2. Глушаченко С.Б., Гриб В.В., Гутман М.Ю. История органов внутренних дел. Учебно-наглядное пособие/ Под общей редакцией Сальникова В.П. М.,2004.
3. Жаркой М.Э. К вопросу о природе понятия «репрессия» и принципах репрессивной политики советского государства. *История государства и права*. 2005. № 4.
4. Історія держави і права України. Підручник/ за ред. Гончаренко В.Д. К.: Право,2013. 704 с.
5. Історія держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. К.: Ін Юре, 2000. - Т. 2.
6. Квитчук А.С. Деятельность центральных и местных органов советского государства по обеспечению безопасности дорожного движения (1918-1921 гг.). *История государства и права*. 2006 № 2.
7. Кобозев А.А. Профессиональная подготовка полицейских кадров в период образования и становления МВД Российской империи. *История государства и права*. 2006. № 5.
8. Козинець О.Г., Лось А. Створення та напрями діяльності радянської міліції в період становлення радянської державності. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. С. 182-187.
9. Косюта М.В. Прокуратура України: навч. посіб. / М.В. Косюта. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Знання, 2010. 404 с.
10. Кульчицький В.С., Тищик БД. Історія держави і права України. К.: Атіка, 2001.
11. Міхеєва О. К. Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921 – 1928 рр.): історичні аспекти. Монографія. Донецьк, 2011. 456 с.
12. Музиченко П. Історія держави і права України: Навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.
13. Мулукаев Р.С. История отечественных органов внутренних дел. М., 2005.
14. Органы внутренних дел России: история становления и развития / Под ред. А.Г.Фастова. Волгоград, 2005.
15. Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності / В.Г. Пилипчук, О.Ф. Белов, В.Д. Веденєєв, М.М. Галамба. К.: [Літера-Графік], 2007. 191 с.
16. Судові та правоохоронні органи України : Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.

17. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
18. Терлюк І. Історія держави і права України. К.: Кондор, 2018. 772 с.
19. Чердаков О.И. Народный комиссариат внутренних дел в правоохранительной системе советского государства (1917-1936 гг.)// Право и политика. 2002. № 3.

Семінар 10. Розвиток радянської системи правоохоронних органів в епоху репресій та війни 1930-1990 рр. (2 години)

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

1. Діяльність НКВС СРСР та зміни в організації та діяльності НКВС в період Великої вітчизняної війни.
2. Діяльність ОВС після війни на звільнених територіях
3. Нормативно-правова регламентація діяльності міліції під час та після війни
4. Організаційні зміни в системі органів внутрішніх справ в 1953 р. Розвиток органів внутрішніх справ у 60-90-ті рр. ХХ ст.
5. Створення КДБ СРСР: структура та повноваження.
6. Судоустрій в 50-80-х рр. ХХ ст.
7. Діяльність органів прокуратури 50-80-х рр. ХХ ст

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Основні напрями діяльності ОВС у 30-х рр. ХХ ст.
2. Зміни, що відбувались у системі місць позбавлення волі у даний період
3. Інститут заслання в цей період.
4. Коли і чому були створені виправно-трудова табори?
5. Органи позасудової репресії в 30-40 рр. ХХ ст.
6. Форми участі громадян в охороні громадського порядку
7. Основні напрями діяльності міліції в роки війни
8. Заходи позасудової репресії в роки війни
9. Нові служби в ОВС після війни
10. Як вирішувалась проблема кадрів після війни
11. Причини гострої криміногенної обстановки в країні у післявоєнні роки
12. Організаційні зміни в структурі МВС СРСР, МВС союзних республік
13. Створення Міністерства охорони суспільного порядку в СРСР
14. Нова форма участі населення в охороні громадського порядку в к.50-х рр. ХХ ст.

15. Які заходи приймалися міліцією у боротьбі зі злочинністю?

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Організація і діяльність внутрішніх військ НКВС СРСР в роки війни
2. Створення системи ГУЛАГа
3. Діяльність Н.А.Щелокова на посаді міністра внутрішніх справ

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксенов В.Б. Милиция и городские слои в период революционного кризиса 1917 г. Проблемы легитимности. *Вопросы истории*. 2001. № 3.
2. Бондаренко Т.А., Дорохов Ж.В. Формирование престижа органов внутренних дел СССР в 50-е – 60-е годы XX века. *История государства и права*. 2006 № 4.
3. Глушаченко С.Б., Гриб В.В., Гутман М.Ю. История органов внутренних дел. Учебно-наглядное пособие/ Под общей редакцией Сальникова В.П. М.,2004.
4. Жаркой М.Э. К вопросу о природе понятия «репрессия» и принципах репрессивной политики советского государства. *История государства и права*. 2005. № 4.
5. Історія держави і права України. Підручник/ за ред. Гончаренко В.Д. К.: Право,2013. 704 с.
6. Історія держави і права України: У 2 т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. К.: Ін Юре, 2000. Т. 2.
7. Косюта М.В. Прокуратура України: навч. посіб. / М.В. Косюта. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Знання, 2010. 404 с.
8. Кульчицький В.С., Тищик БД. Історія держави і права України. К.: Атіка, 2001.
9. Марущак Н.В., Мишаста К.Б. Нагляд прокуратури за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/89.pdf
10. Марущак Н. В., Прокопенко А. Верховенство права як принцип поліцейської діяльності. *Правоохоронна система України: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали круглого столу* (м. Чернігів, 14 грудня 2021 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 87-91.
11. Міхеєва О. К. Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921 – 1928 рр.): історичні аспекти. Монографія. Донецьк, 2011. 480 с.

- 12.Музиченко П. Історія держави і права України: Навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.
- 13.Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941р.: документи ІДАСБ України / упоряд.:Василь Даниленко, Сергій Кокін. К.: Вид. дім «КМА», 2009. 278 с.
- 14.Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності / В.Г. Пилипчук, О.Ф. Белов, В.Д. Веденеєв, М.М. Галамба. К.: [Літера-Графік], 2007. 191 с.
- 15.Судові та правоохоронні органи України : Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.
- 16.Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. / В.М. Безчастний, В.В. Пашутін, Б.В. Габін та ін.; За ред В.М. Безчастного. К.: Знання, 2007. 286 с.
- 17.Судові та правоохоронні органи України: Навч. посібник для студ. ВНЗ / А.О.Галай, С.Г. Стеценко, С.М. Тимченко, О.Ф. Штанько. К.: Правова єдність, 2008. 200 с.
- 18.Терлюк І. Історія держави і права України. К.: Кондор,2018. 772 с.

ВИДИ РОБІТ, БАЛИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Види робіт та бали, які студент може отримати за їх виконання:

1) робота на семінарських заняттях	до 30 балів;
1.1. відповідь на семінарському занятті	до 3 балів;
1.2. тести, казуси або юридичний диктант	до 2 балів
1.3. доповнення, запитання доповідачу на семінарському занятті	до 2 балів;
1.4. презентація	до 2 балів;
2) контрольна робота	до 5 балів;
3) робота на лекції (активність роботи, написання конспектів)	до 3 балів;
4) ведення конспекту самостійної роботи	до 5 балів;
5) виконання самостійних дослідних робіт	до 6 балів;
6) наукова робота	до 8 балів
7) інші види робіт (участь в олімпіадах, інтелектуальних іграх та ін. сусп. діяльність)	до 3 балів;
Всього балів за 100 бальною шкалою	60 балів
8) екзамен	до 40 балів;
Разом балів за 100 бальною шкалою	до 100 балів

Критерії оцінювання знань та самостійної роботи студента

Робота на семінарському занятті оцінюється у балах (3 бали за одне заняття) за наступними критеріями:

Відповідь на семінарському занятті

3 бали – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і

переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з першоджерелами, основними кодифікаціями права

2 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, хрестоматій; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

1,5 бали – студент загалом самостійно відтворює програмний матеріал (на рівні підручника), може дати стислу характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

1 бал – студент за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

0 балів – студент не готовий до семінарського заняття або має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі терміни, але не може їх пояснити, головний зміст матеріалу не розкрито.

Виконання тестових завдань, вирішення казусів або написання юридичного диктанту, оцінюється у балах за наступними критеріями.

Виконання тестових завдань (до 2 балів)

- 2 бали – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;
- 1,5 бали – точні відповіді на 70%-89% тестових питань;
- 1 бал – точні відповіді від 50% до 69 % тестових питань;
- 0,5 бали – студент дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань з теми.

Вирішення казусів (до 2 балів)

При вирішенні казусів студенти повинні розуміти загальний зміст права та законодавства, повинні вивчити навчальну літературу, матеріал лекції, обов'язково ознайомитися з правовою збіркою на основі якої потрібно вирішити казус. Необхідно письмово вирішити казус із обов'язковим обґрунтуванням прийнятого рішення, та посиланням на текст та вказанням конкретної статті нормативного акту.

- 2 бали – точна відповідь та змістовне обґрунтування рішення;
- 1,5 бали – точна відповідь та недостатнє обґрунтування рішення;
- 1 бал – не зовсім точна відповідь та недостатнє обґрунтування рішення;
- 0,5 бали – студент намагався дати відповідь, але показав незадовільний рівень знань із теми, вміння орієнтуватися в тексті нормативного акту.

Написання юридичного диктанту (до 2 балів)

- 2 бали – точні та повні відповіді на всі терміни диктанту;
- 1,5 бали – точні відповіді та недостатньо повне пояснення терміну;
- 1 бал – не зовсім точні відповіді на всі терміни диктанту;
- 0,5 бали – студент намагався дати відповіді, але показав незадовільний рівень знань юридичних термінів з теми.

Доповнення до відповіді, запитання доповідачу на семінарському занятті (до 2 балів).

Суттєве доповнення до доповіді основного доповідача, яке ґрунтується на ознайомленні з монографічною, науковою літературою.

Задані запитання доповідачу, які є не просто уточнюючими, а які мають дискусійний характер.

Презентація (до 2 балів)

Презентації – виступи перед аудиторією зі слайдами або іншими візуальними матеріалами, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання самостійних завдань, реферативної доповіді тощо. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного студента, так і колективними, тобто виступи двох та більше студентів.

Виконання контрольної роботи (до 5 балів)

Завдання теоретичні на контрольній роботі.

5 балів – повна відповідь на питання;

4 бали – відповідь, яка позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки;

від 2 до 3 балів – неповна відповідь на запитання, в якій налічується не багато неточностей;

від 0 до 1 балу неповна відповідь на запитання, в якій налічується багато неточностей, не достатнє володіння науковим апаратом.

Завдання тестові на контрольній роботі.

Правильність виконання тестових завдань залежить від кількості вибраних правильних відповідей:

- 5 балів – точні відповіді на понад 90-95% тестових питань;

- 4 бали – точні відповіді на 75%-89% тестових питань;

- 3 бали – точні відповіді від 55% до 74 % тестових питань;

- 2 бали – студент дав відповідь на меншу кількість, ніж 50% питань і показав незадовільний рівень знань програмних питань.

Ведення конспекту лекцій (до 3-ох балів) оцінюється за наступними критеріями: повнота, охайність, грамотність.

3 бали - наявність усіх компонентів лекцій, які відповідають усім вимогам;
до 2 балів - неохайне оформлення;

до 1 балу - відсутність у конспекті окремих лекцій або недостатньо повне відображення лекційного матеріалу у конспекті.

Ведення конспекту самостійної роботи (до 5-ти балів) оцінюється за наступними критеріями: повнота, охайність, грамотність.

5 балів - наявність усіх компонентів кожної теми самостійної роботи, які відповідають усім вимогам;

до 4 балів - наявність усіх компонентів кожної теми самостійної роботи, але неохайне оформлення;

від 0 до 3 балів - за відсутності у конспекті окремих тем самостійної роботи або недостатньо повне відображення матеріалу з тем самостійного вивчення у конспекті.

Виконання самостійних дослідних робіт (до 6-ти балів за дві).

Тема має бути розкрита на належному рівні, відповідати принципам академічної доброчесності. Робота повинна мати творчий характер, продемонструвати аналітичні навички студента, його вміння працювати з бібліографією тощо.

Підготовка самостійної дослідної роботи практикується в учбовому процесі з метою формування навичок самостійного наукового пошуку, вивчення літератури по даній тематиці, аналіз різних точок зору, узагальнення матеріалу, формулювання висновків тощо.

Особливу увагу слід приділити оформленню науково-довідникового матеріалу, цитат та посилань на джерела.

Самостійні дослідні роботи подаються на захист у вигляді презентацій.

Наукова робота (участь у науково-практичних конференціях, підготовка статті до друку) (до 8 балів).

Написати відповідно до вимог тези на науково-практичну конференцію та взяти участь у конференції, подати тези до друку, підготувати статтю до друку.

Інші види робіт (участь в олімпіадах, інтелектуальних іграх, складання порівняльних таблиць, схем та ін. суспільна діяльність) (до 3-х балів)

Екзамен.

Підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену (до 40-ка балів).

Екзаменаційні білети охоплюють всю програму дисципліни і передбачають визначення рівня знань та ступеня опанування здобувачами вищої освіти компетентностей.

Умовою допуску до екзамену є виконання всіх видів навчальної роботи передбачених даною робочою програмою.

Складання екзамену є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для здобувачів вищої освіти, які претендують на оцінку «добре» або

«відмінно». Якщо здобувач вищої освіти виконав усі види робіт протягом семестру та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен.

У випадку, якщо здобувач вищої освіти протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані контрольні роботи, завдання з самостійної дослідної роботи, невідпрацьовані семінарські заняття тощо або не набрав мінімально необхідну кількість балів – 20 балів (*тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які студент може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – E, 60 балів»*), то він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів НУ «Чернігівська політехніка»».

Для складання екзамену існують білети. Білети складаються із трьох питань.

Критерії оцінювання:

- від 33 до 40 балів - відповідь повна і зміст відповіді студента повністю відповідає сутності поставленого запитання;
- від 24 до 32 балі - студент виконує всі завдання без грубих помилок;
- від 17 до 24 балів - студент допускає грубі помилки і всі питання виконані менш ніж на половину;
- не більше 16 балів - при невиконанні хоча б одного завдання білету.

Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
66-74	D	задовільно
60-65	E	
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

ПОЛІТИКИ КУРСУ

<p><i>Політика щодо академічної доброчесності</i></p>	<p>Весь освітній процес повинен базуватися на академічній доброчесності. Що передбачає: - самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); - посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; - дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; - надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації відповідно до Кодексу академічної доброчесності НУ «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/06/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti-nova-redakciya.pdf</p> <p>Списування під час контрольних робіт та заліків заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів) відповідно до Правил внутрішнього розпорядку в НУ «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/03/pravila-vn-rozp.pdf</p> <p>Основними формами порушення академічної доброчесності є: - академічний плагіат; - самоплагіат; - фабрикація; - фальсифікація; - списування; - обман; - хабарництво; - необ'єктивне оцінювання.</p> <p>Оцінювання залежить від дотримання принципів академічної доброчесності, а саме бали можуть бути анульовані або знижені за порушення.</p>
<p><i>Правила перезарахування кредитів</i></p>	<p>у випадку мобільності, правила перескладання або відпрацювання пропущених занять тощо: відбувається згідно з « Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу НУ «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/04/polozhennya-pro-akademichnu-mobilnist-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu.pdf</p>
<p><i>Політика щодо дедлайнів та перескладання</i></p>	<p>Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Порядок ліквідації академічної заборгованості прописано в Положенні про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти НУ «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/04/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocziuvannya-znan-</p>

<p><i>Політика щодо відвідування</i></p>	<p>zdobuvachiv-vyshhoyi-osvity-1.pdf</p> <p>Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із дирекцією інституту). Здобувач вищої освіти, який має більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни згідно з індивідуальним начальним планом не допускається до складання екзамену (диференційованого заліку) під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/04/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vyshhoyi-osvity-1.pdf</p> <p>Вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Університету дозволяється з метою створення умов для навчання ЗВО, які не можуть відвідувати навчальні заняття з поважних причин за діючим розкладом. До поважних причин відносяться випадки, підтверджені відповідними документами, а саме:</p> <p>поєднання навчання зі спортивною та (або) громадською діяльністю, наявність дітей віком до 3-х років, вагітність, поєднання навчання з роботою за фахом, дуальне навчання (у разі його запровадження для окремих здобувачів вищої освіти), інші випадки. Вільне відвідування занять організовується відповідно Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/03/p-vilne-vid.pdf</p>
<p><i>Політика оскарження результатів контрольних заходів.</i></p>	<p>Для вирішення спірних питань, пов'язаних із організацією та проведенням семестрового контролю, оцінювання практик, атестації та визнанні результатів навчання в неформальній та/або інформальній освіті на факультеті створюється апеляційна комісія розпорядженням декана, до складу якої включаються, завідувачі кафедр, науково-педагогічні працівники та представники органів студентського самоврядування. Головою апеляційної комісії призначається декан. Порядок подання та розгляду апеляцій визначається відповідно до р.7 Положення про поточне та підсумкове</p>

	оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка» https://stu.cn.ua/wp-content/uploads/2021/04/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-oczinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vyshhoji-osvity-1.pdf
<i>Консультації</i>	Консультації стосовно незрозумілих питань, перевірки виконання самостійних завдань або відпрацювання занять проводяться викладачем відповідно до графіка.
<i>Розвиток soft skills</i>	Здобувачам вищої освіти пропонуються: 1) питання з відкритим типом відповіді, вирішення яких потребує критичного мислення шляхом колективного обговорення; 2) завдання із спеціально здійсненою помилкою у вихідних даних або ході рішення. Робота в групах передбачає виявлення помилки та пояснення її впливу на результати; 3) ситуаційні завдання та кейси для обговорення і вирішення, які потребують групової взаємодії, критичного мислення, креативності та спрямовані на формування комунікаційних навичок.